

Edukacja międzykulturowa i regionalna

Instrukcja przygotowania pracy semestralnej,
literatura pomocnicza, wybór stron internetowych

Forma zajęć: wykład

Prowadzący zajęcia: dr hab. Przemysław Grzybowski prof. uczelni

Instrukcja przygotowania pracy semestralnej

Warunkiem zaliczenia przedmiotu jest opracowanie pracy semestralnej w postaci **koncepcji edukacji w regionalnym środowisku zróżnicowanym kulturowo**.

Ma to być projekt (zarys, pomysł, propozycja, szczegółowy plan) działań edukacyjnych adresowanych do wybranych osób (np. grupy przedszkolnej, klasy szkolnej, grupy rówieśniczej, uczestników zajęć wybranej instytucji opiekuńczo-wychowawczej). Należy go przygotować na podstawie dowolnych źródeł (literatury przedmiotu, stron internetowych, materiałów prasowych, własnych doświadczeń itp.). W koncepcji należy wykorzystać takie kategorie pojęciowe jak: „region”, „miejsce”, „świadek”, „sąsiad”. **Nie ma to być relacja z przeprowadzonych zajęć, badań naukowych ani program działania instytucji.**

Praca powinna zawierać następujące części:

- **Część 1 - Charakterystyka regionu i jego dziedzictwa kulturowego ukształtowanego przy współdziałaniu Innych/Obcych.** Należy udzielić odpowiedzi na następujące pytania: Jakiego regionu dotyczy koncepcja? W jakich okolicznościach, przy współdziałaniu Innych/Obcych, zostały ukształtowane elementy regionalnego dziedzictwa kulturowego? Które z tych elementów istnieją współcześnie w przestrzeni publicznej?
- **Część 2 - Określenie okoliczności realizacji koncepcji.** Należy udzielić odpowiedzi na następujące pytania: Jakich zjawisk i procesów dotyczy koncepcja (jakie problemy, napięcia, konflikty, uprzedzenia, stereotypy itp. związane z obecnością Innych/Obcych występują na wybranym pograniczu kulturowym)? W jakim celu będą realizowane planowane działania edukacyjne?
- **Część 3 - Określenie uczestników działań edukacyjnych i ich form.** Należy udzielić odpowiedzi na następujące pytania: Kto będzie realizował działania edukacyjne? Kto będzie ich adresatem? Na czym mają polegać planowane działania edukacyjne (formy, narzędzia, miejsca i sposoby ich wykorzystania?)
- **Część 4 - Źródła informacji.** (należy udzielić odpowiedzi na następujące pytania: Z jakich źródeł korzystano w trakcie prac nad koncepcją? Dlaczego akurat te źródła uznali Państwo za szczególnie inspirujące?)
- **Bibliografia** (wykaz wykorzystanej literatury, stron internetowych, filmów, programów telewizyjnych, audycji itp.).

Prace należy wysłać prowadzącemu zajęcia pocztą elektroniczną na adres: lsmp@ukw.edu.pl w formie pliku pdf, w nieprzekraczalnym w terminie do dnia ostatnich zajęć dydaktycznych w semestrze wyznaczonego w uczelnianym systemie USOS. Prowadzący zajęcia potwierdza otrzymanie pracy odpowiadając pocztą elektroniczną (odpowiedź jest dowodem terminowego złożenia pracy). **Złożenie pracy po terminie skutkuje obniżeniem oceny.**

Literatura pomocnicza

- Aleksandrowicz-Pędich L., *Międzykulturowość na lekcjach języków obcych*. Trans Humana, Białystok 2005.
- Bernacka-Langier A., Janik-Płocińska B., Kosowicz A., Pawlic-Rafałowska B., Piegat-Kaczmarzyk M., Walczak G., Rejmer Z., Wasilewska-Łaszczuk J., Zasuńska M., *Inny w polskiej szkole - poradnik dla nauczycieli pracujących z uczniami cudzoziemskimi*. Fundacja Polskie Forum Migracyjne, Warszawa 2009.

- Białek K., Halik T., Marek A., Szuchta R., Weigl B., *Edukacja przeciw dyskryminacji*. Stowarzyszenie Vox Humana, Warszawa 2008.
- Białek K., Kowalska A., Kownacka E., Piegat-Kaczmarzyk M., *Warsztaty kompetencji międzykulturowych - podręcznik dla trenerów*. Uniwersytet Warszawski, Międzynarodowe Centrum Adaptacji Zawodowej, Warszawa 2008.
- Białek M., *Kształcenie międzykulturowe w edukacji językowej*. Oficyna Wydawnicza Atut, Wrocław 2009.
- Białkowski M., Biegański Z., Maresz T., Polak W. (red.): *Swojskość i obcość w regionie kujawsko-pomorskim*. Dom Wydawniczy „Margarfesen”, Bydgoszcz - Toruń 2015.
- Bohosiewicz M., Kornacki P., Jurewicz J., Marek A., Kuspys P., Halik T., Czerniejewska I., *Imigranci w mojej klasie*. Stowarzyszenie Vox Humana, Warszawa 2011.
- Chodkowska M., *Razem damy sobie rade! W drodze do zintegrowanego społeczeństwa*. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2009.
- Chojnacki R., Wesołowska H., Zaufal K., *Tolerancja.pl - materiały dla nauczycieli*. Wydawnictwo Znak, Kraków 2002.
- Chudziński E., *Regionalizm. Idea, realizacje, instytucje*. Mazowiecka Oficyna Wydawnicza, Warszawa 2010.
- Czerniejewska I. (red.), *Antydyskryminacja na co dzień*. Stowarzyszenie Jeden Świat, Poznań 2005.
- Czerniejewska I. (red.), *Wielokulturowość na co dzień. Materiały dla nauczycieli*. Stowarzyszenie Willa Decjusza, Kraków 2006.
- Czerniejewski M., Kubiak I., Malczewska M., Szczepanik W., *Uchodźcy. Materiał pomocniczy dla prowadzących zajęcia na temat uchodźców*. Stowarzyszenie Jeden Świat, Poznań 2001.
- Czykwini E., Rusaczyk M. (red.), *„Gorsi Inni” - badania*. Trans Humana, Białystok 2008.
- Denek K., Pawelski L., Urbanek B., Żukrowska A. (red.), *Wokół małych ojczyzn*. Wydawnictwo Szczecińskiej Szkoły Wyższej Collegium Balticum, Szczecin 2011.
- Denek K., Pawelski L., Żukrowska A. (red.), *Regionalizm i twórczość w edukacji*. Wydawnictwo Szczecińskiej Szkoły Wyższej Collegium Balticum, Szczecin 2011.
- *Dzień Integracji - Tacy Sami*. Centrum Integracja, Program Młodzież, Warszawa 2003.
- Europejski Ruch Młodzieży przeciwko Rasizmowi, Ksenofobii, Przejawom Antysemityzmu i Nietolerancji, *Każdy inny, wszyscy równi...* Harcerskie Biuro Wydawnicze Horyzonty, Warszawa 2003.
- Grzybowski P.P., *Edukacja międzykulturowa - konteksty. Od tożsamości po język międzynarodowy*. Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2011.
- Grzybowski P.P., *Edukacja międzykulturowa - przewodnik. Pojęcia - literatura - adresy*. Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2008.
- Grzybowski P.P., Idzikowski G., *Inni, Obcy - ale Swoi. O edukacji międzykulturowej i wspólnocie w szkole integracyjnej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2018.
- Grzybowski P.P., *Lektury do edukacji międzykulturowej dla dzieci. Przewodnik bibliograficzny*. [w:] E.Ogrodzka-Mazur, U.Szuścik, A.Szafrńska (red.): *Edukacja małego dziecka. Tom 14. Konteksty społeczne i międzykulturowe*. Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2019, s.189-203.
- Grzybowski P.P., *Spotkania z Innymi. Czytanki do edukacji międzykulturowej*. Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2011.
- Gwórak-Sosnowska K., Morzoł I. (red.), *Języki świata. Materiały dydaktyczne do zajęć międzykulturowych*. UNESCO, Warszawa 2008.
- Idzik I., Nitka J., Marcinowska H., Onuchowska A., Kasprzyk T., Biłyk K., Reich A., Mackiewicz K., Cieśliński L., *Program edukacyjny „Różni - równi”. Podręcznik dla prowadzących lekcje na temat mniejszości narodowych i etnicznych*. Stowarzyszenie Jeden Świat, Poznań 2004.
- Kamińska K., Kwiatkowska A., *Jesteśmy tacy sami. Sztuka w edukacji międzykulturowej*. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2009.
- Kamińska K., *W stronę wielokulturowości w edukacji przedszkolnej*. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2005.
- Kapuściński R., *Spotkanie z Innym jako wyzwanie XXI wieku*. Universitas, Kraków 2004.
- Kapuściński R., *Ten Inny*. Wydawnictwo Znak, Kraków 2006.
- Kosek-Nita B., Raś D. (red.), *Kontakty z ludźmi „Innymi” jako problem wychowania, opieki i resocjalizacji*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2007.
- Kosowicz A., *Migracje online. Przewodnik po stronach internetowych poświęconych migracji i międzykulturowości*. Fundacja Polskie Forum Migracyjne, Warszawa 2009.
- Kosowicz A., *Muzułmanie i uchodźcy w polskiej szkole*. Stowarzyszenie Vox Humana, Warszawa 2008.
- Kosowicz A., *Uchodźcy - broszura dla nauczycieli*. Centrum Pomocy Uchodźcom Polskiej Akcji Humanitarnej, 2010.
- Koszewska K. (red.), *Zrozumieć innych, czyli jak uczyć o uchodźcach*. Wydawnictwa CODN, Warszawa 2001.
- Kromolicka B., Linka A. (red.): *Służby społeczne w pracy z uchodźcami na pograniczu polsko-niemieckim*. Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2018.
- Kusek R., Sanetra-Szeliga J. (red.), *Kultura w dialogu. Kampania 1001 działań na rzecz dialogu w Polsce*. Międzynarodowe Centrum Kultury, Kraków 2008.
- Kusek R., Sanetra-Szeliga J. (red.), *Swoi - Obcy. Edukacja międzykulturowa w Polsce - materiały*. Międzynarodowe Centrum Kultury, Kraków 2011.

- Lewowicki T., Suchodolska J. (red.), *Dzieci w procesie kształtowania postaw kulturowych. Przewodnik po ścieżkach edukacji regionalnej, wielo- i międzykulturowej: materiały dla nauczycieli przedszkoli i szkół podstawowych*. Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2011.
- Lewowicki T., Suchodolska J. (red.), *Rodzina, wychowanie, wielokulturowość*. Uniwersytet Śląski Filia w Cieszynie, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP w Warszawie, Cieszyn -Warszawa 2000.
- Lewowicki T., Suchodolska J. (red.): *Dzieci w procesie kształtowania postaw kulturowych. Przewodnik po ścieżkach edukacji regionalnej, wielo- i międzykulturowej: materiały dla nauczycieli gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych*. Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2012.
- Machul-Telus B. (red.): *Karaimi*. Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2012.
- Machul-Telus B. (red.): *Łemkowie*. Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2013.
- Machul-Telus B. (red.): *Ormianie*. Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2014.
- Machul-Telus B., Markowska-Manista U. (red.): *Afrykańska układanka. Bajki, legendy, opowieści afrykańskie w edukacji globalnej. Materiały dla nauczycieli i pedagogów*. Fundacja Filmgramm, Warszawa 2018.
- Marek A., Kosowicz A., Gajownik S., *Uchodźca, mój dobry sąsiad*. Fundacja Kultury Chrześcijańskiej Znak, Kraków 2010.
- Martinelli S., Taylor M. (red.), *Uczenie się międzykulturowe. Pakiet szkoleniowy nr 4*. Rada Europy i Komisja Europejska, Strasbourg 2000.
- Młynarczuk A. (red.), *Uwiecznić Atlantyde. Wielokulturowość Podlasia w edukacji nieformalnej*. Fundacja Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2010.
- Młynarczuk-Sokołowska A., Potoniec K., Szostak-Król K. (red.), *Przygody Innego. Bajki w edukacji międzykulturowej*. Fundacja Edukacji i Twórczości, Białystok 2011.
- Nijakowski L.M. (red.): *Cześć*. Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2012.
- Nijakowski L.M. (red.): *Litwini*. Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2013.
- Nijakowski L.M. (red.): *Niemcy*. Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2016.
- Nikitorowicz J. (red.), *Rodzina wobec wyzwań edukacji międzykulturowej*. Trans Humana, Białystok 1997.
- Nikitorowicz J., *Kreowanie tożsamości dziecka. Wyzwania edukacji międzykulturowej*. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005.
- Nikitorowicz J., *Pogranicze, tożsamość, edukacja międzykulturowa*. Trans Humana, Białystok 1995.
- Nikitorowicz J.: *Etnopedagogika w kontekście wielokulturowości i ustawicznie kształtującej się tożsamości*. Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2018.
- Nikitorowicz J., *Edukacja regionalna i międzykulturowa*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009.
- Nowicka E., Nawrocki J. (red.), *Inny - obcy - wróg*. Oficyna Naukowa, Warszawa 1996.
- Nowicka E., *Obcy u siebie. Luteranie w Warszawie*. Oficyna Naukowa, Warszawa 1993.
- Parfieniuk I., *Nauczyciel w sytuacji dialogu kultur*. Trans Humana, Białystok 2006.
- Pawelec L., *Edukacja regionalna w przedszkolu i klasach młodszych szkoły podstawowej*. Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, Kielce 2006.
- Petrykowski P., *Edukacja regionalna. Problemy podstawowe i otwarte*. Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2013.
- Polska Akcja Humanitarna, *Humanitaryzm. Scenariusze zajęć do edukacji humanitarnej*. Polska Akcja Humanitarna, Warszawa 2001.
- Stewart J. (red.), *Mosty zamiast murów. Podręcznik komunikacji interpersonalnej*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003.

Wybór stron internetowych

- **Amnesty International Polska** - www.amnesty.org.pl
- **Blog Artur Paszko** - arturpaszko.blogspot.com
- **Blog Różne odcienie egzystencji** - annajaninakloza.blog.onet.pl
- **Centrum Dialogu im.Marka Edelmana w Łodzi** - www.centrumdialogu.com
- **Centrum im.Ludwika Zamenhofa** - www.centrumzamenhofa.pl
- **Cztery strony bajek** - czterystronybajek.blogspot.com
- **Czwarty Świat Polska** - www.atd.org.pl
- **Etnoteam Edukacja dla Integracji** - www.etnoteam.pl
- **Europejski Rok Dialogu Międzykulturowego** - dialog2008.pl
- **Forum Dialogu Kultur Stowarzyszenia Willa Decjusza** - www.villa.org.pl
- **Fundacja „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego** - www.krzyzowa.org.pl
- **Fundacja „Kultura dla Tolerancji”** - www.tolerancja.org.pl
- **Fundacja „Przestrzenie Dialogu”** - www.przestrzeniedialogu.org
- **Fundacja Autonomia** - www.autonomia.org.pl

- Fundacja A-venir - www.avenir.ngo.org.pl
- Fundacja Dzieci Niczyje - www.fdn.pl
- Fundacja Edukacji Międzykulturowej - www.miedzykulturowa.org.pl
- Fundacja Forum Dialogu Między Narodami - www.dialog.org.pl
- Fundacja Forum Różnorodności - www.ffr.org.pl
- Fundacja im. Anny Lindh Polska - www.alfpolska.org
- Fundacja Korzenie - www.fundacjakorzenie.pl
- Fundacja Kultura dla Tolerancji - www.tolerancja.org.pl
- Fundacja Pogranicze - www.pogranicze.sejny.pl
- Fundacja Polskie Forum Migracyjne - www.forummigracyjne.org
- Fundacja Przestrzenie Dialogu - www.przestrzeniedialogu.org
- Fundacja Res Publica Multiethnica - res-publica-multiethnica.free.ngo.pl
- Fundacja Rozwoju Oprócz Granic - www.frog.org.pl
- Fundacja Shalom - www.shalom.org.pl
- Fundacja Uniwersytetu w Białymstoku - www.fundacja.uwb.edu.pl
- Fundacja Wspólna Droga - www.wspolnadroga.pl
- Galeria Tolerancji - galeriatolerancji.org.pl
- Helsińska Fundacja Praw Człowieka - www.hfhr.pl
- Hominem Quaero - hq.drama.org.pl
- <http://strefa.academia.edu/PrzemyslawGrzybowski>
- Inna Przestrzeń - www.przestrzen.art.pl
- Instytut Spraw Publicznych - www.isp.org.pl
- Integracja - www.integracja.org
- Kontynent Warszawa - www.kontynent.waw.pl
- Ku wzbogacającej różnorodności - roznorodnosc.uwb.edu.pl
- Laboratorium Inicjatyw Międzykulturowych KEJ - www.kej.org.pl
- Mapa Kultury - mapakultury.pl
- Międzynarodowe Centrum Kultury - www.mck.krakow.pl
- Multikulti - www.multikulti.org.pl
- Narodowe Centrum Kultury - www.nck.pl
- Niepełnosprawni.pl - www.niepelnosprawni.pl
- Nikt nie rodzi się z uprzedzeniami - www.bezuprzedzen.org
- Ośrodek Międzykulturowych Inicjatyw Twórczych - rozdroza.com
- Otwarta Rzeczpospolita - www.otwarta.org
- Panorama Kultur - www.pk.org.pl
- Polska Akcja Humanitarna - www.pah.org.pl
- Polska Fundacja Pomocy Humanitarnej „Res Humanae” - www.reshumanae.neostrada.pl
- Polskie Towarzystwo Prawa Antydyskryminacyjnego - www.ptpa.org.pl
- Pomorskie Forum na rzecz Wychodzenia z Bezdomności - www.pfwb.org.pl
- Pozytywni w Tęczy - www.pozytywniwteczy.pl
- Pozytywnie Otwarci - www.pozytywnieotwarci.pl
- Pracownia Wielokulturowa - www.pracownia-wielokulturowa.pl
- Przestrzenie Dialogu - www.przestrzeniedialogu.org
- Przewodnik internetowy Edukacja na rzecz tolerancji - tolerance.research.uj.edu.pl
- researchgate.net/profile/Przemyslaw_Grzybowski2
- Sieć Równości - www.siecrownosci.gov.pl
- Społeczny Komitet do spraw AIDS - www.skaidis.org
- Spotkania z Innym - www.spotkaniazinnym.pl
- Stowarzyszenie „Monar” - www.monar.pl
- Stowarzyszenie Antropologów Kultury Etnosfera - www.etnosfera.org.pl
- Stowarzyszenie Jeden Świat - www.jedenswiat.org.pl

- **Stowarzyszenie Kobiet Konsola** - konsola.org.pl
- **Stowarzyszenie Mali Bracia Ubogich** - www.malibracia.org.pl
- **Stowarzyszenie Nigdy Więcej** - www.nigdywiecej.org
- **Stowarzyszenie Praktyków Kultury** - www.praktycy.org
- **Stowarzyszenie Romów w Polsce** - stowarzyszenie.romowie.net
- **Stowarzyszenie Vox Humana** - www.voxhumana.pl
- **Stowarzyszenie Wspierania Edukacji Międzykulturowej** - swem.uwb.edu.pl
- **Stowarzyszenie Znaczny Stopień Integracji** - www.zsi.info.pl
- **Tacy Jak Ja** - www.tacyjakja.pl
- **Tolerancja.pl** - www.tolerancja.pl
- **Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej** - www.tea.org.pl
- **Towarzystwo Inicjatyw Twórczych „e”** - e.org.pl
- **Transkultura i Dialog Międzykulturowy** - www.transkultura.eu
- **Tydzień Edukacji Globalnej** - www.tydzienedukacjiglobalnej.pl
- **Uchodźcy do szkoły** - www.uchodzcydoszkoly.pl